

Kroniek internationaal privaatrecht Caribische koninkrijksdelen 2010-2020

Dr. mr. M.V.R. Snel*

1. Inleiding

In deze kroniek wordt ingegaan op de ontwikkelingen binnen het internationaal privaatrecht (hierna: ipr) van de Caribische koninkrijksdelen die zich in de periode 2010-2020 hebben voorgedaan. Eerst wordt een aantal meer algemene ontwikkelingen besproken (par. 2). Vervolgens komen de belangrijkste gebeurtenissen op elk van de drie hoofdgebieden van het ipr ter sprake: het conflictenrecht (par. 3), het internationaal bevoegdheidsrecht (par. 4) en het internationaal erkennings- en executierecht (par. 5). Afgesloten wordt met een beknopte conclusie (par. 6). De omvangrijkheid van het ipr als rechtsgebied in combinatie met de beperkte ruimte die mij door de redactie is geboden, stelt mij niet in staat alles wat in de afgelopen tien jaar is voorgevallen te bespreken, zodat ik mij heb beperkt tot het mijns inziens meest in het oog springende. De behandeling daarvan zal telkens kort zijn. Waar voorhanden, wordt verwezen naar literatuur waarin de betreffende ontwikkeling uitvoeriger voor het voetlicht is gebracht. Het interregionaal privaatrecht blijft buiten beschouwing.¹

2. Algemeen

2.1 Ontmanteling Nederlandse Antillen

Aan het begin van de kroniekperiode heeft zich de ingrijpende staatkundige wijziging binnen het Koninkrijk voorgedaan waarbij de Nederlandse Antillen zijn ontmanteld en de landen Curaçao en Sint Maarten en de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba zijn geconstitueerd.² Dit roept de vraag op of, en zo ja in hoeverre, de regels van commuun ipr en ipr-verdragen die in de Nederlandse Antillen hebben gegolden, ook in de nieuw ontstane entiteiten zijn blijven gelden. Het antwoord is geruuststellend: uiteindelijk is de gelding van alle ipr-verdragen en eigen regelingen die ipr bevatten, zowel in Curaçao en Sint Maarten als in de BES voortgezet.³ Voor de BES moet daarbij wel de kanttekening worden

* Dr. mr. M.V.R. Snel is als wetenschappelijk hoofdmedewerker privaatrecht verbonden aan de University of Curaçao en als research fellow aan het Tilburgs Instituut voor Privaatrecht.

1 Men zie daarover uitvoerig G.C.C. Lewin, *Interregionaal privaatrecht*, Apeldoorn/Antwerpen: Maklu 2014 (hierna: Lewin 2014) en voorts Asser/Vonken *IO-I* 2018, hfst. 12.

2 Hierover uitgebreid A.B. van Rijn, *Handboek Caribisch Staatsrecht*, Den Haag: Boom juridisch 2019, p. 43-47, met verdere verwijzingen (hierna: Van Rijn 2019).

3 Voor de eigen regelingen, zie de Landsverordening algemene overgangsregeling wetgeving en bestuur, AB 2010, 87 met bijlagen (Curaçao), de Landsverordening overgangsbepalingen van wetgeving en bestuur, AB 2010, GT 30 en AB 2012, 23 (Sint Maarten) en de Bijlage bij Invoeringswet BES (IBES-lijst), *Stb.* 2010, 346 (BES); voor verdragen, zie *Kamerstukken II* 2009/10, 32047, nr. 5 en voorts Van Rijn 2019, p. 136.

geplaatst dat het nog uit de tijd van de kolonie Curaçao stammende koninklijk besluit van 4 september 1868 houdende algemeene bepalingen der wetgeving van Curaçao (PB 1868, 16) niet langer onderdeel uitmaakt van het geschreven recht,⁴ maar, zo wordt althans aangenomen,⁵ de daarin opgenomen regels van ipr nog wel van het ongeschreven recht.

Met de nieuwe staatkundige verhoudingen zijn er vier in plaats van twee Caribische koninkrijksdelen ontstaan, met elk een *eigen* rechtsstelsel en daarmee ook eigen stelsels van ipr, die zich onafhankelijk van elkaar kunnen ontwikkelen. In de kroniekperiode heeft dit, zij het nog slechts in beperkte mate, ook plaatsgevonden. Zo zijn slechts in Curaçao en de BES het Haags Kinderbeschermingsverdrag 1996⁶ en alleen in de BES het Haags Kinderontvoeringsverdrag 1980⁷ en Haags Adoptieverdrag 1993⁸ in werking getreden. In verband met laatstgenoemd verdrag zijn bovendien in de BES artikel 1:232a- 232o BW ingevoerd.⁹ Voorts zijn aan het BW-BES artikel 1:80a en 1:80b toegevoegd, die met name tot gevolg hebben dat daar ook huwelijken en geregistreerd partnerschappen van personen van gelijk geslacht worden erkend (hierover par. 5.2).¹⁰ Niet moeilijk voorstelbaar is dat de stelsels van ipr van de Caribische koninkrijksdelen in de toekomst verder uiteen zullen gaan lopen, wat het er voor de jurist niet gemakkelijker op maakt. Om hem wat tegemoet te komen, zijn in ieder geval de geschreven regels van ipr zoals die anno 2020 in de Caribische koninkrijksdelen gelden voor het eerst in een bundel bijeengebracht.¹¹

2.2 Geen algemene herbezinning en codificatieslag

In de kroniekperiode is, ondanks dat daarop sindsdien zo nu en dan wel is gezinspeeld,¹² in geen van de Caribische koninkrijksdelen overgegaan tot een algemene herbezinning op en/of verdere codificatie van de eigen regels van *commun* ipr. Kennelijk heeft het feit dat zulks in Europees Nederland, alwaar op 1 januari 2012 een geheel nieuw aan het ipr gewijd Boek 10 BW (*Stb.* 2011, 272 jo. 340) en al tien jaar daarvoor afdeling 1.1.1 Rv inzake de rechtsmacht van de Nederlandse rechter (*Stb.* 2001, 580) in werking zijn getreden, wel heeft plaatsgevonden, (nog) niet tot de daarvoor benodigde inspiratie geleid. Hopelijk komt het er het aankomende decennium van. Het zal dan wel van de (afzonderlijke) wetgevers van de Caribische koninkrijksdelen zelf moeten komen: een regeling van het ipr bij rijkswet, waartoe artikel 38 lid 3 Statuut voor het Koninkrijk een expliciete grondslag biedt, lijkt er niet (meer) in te zitten. Daarvoor, zo is door Lewin terecht opgemerkt, verschillen de doelen die met het ipr van Europees Nederland (o.a. in steeds verdergaande mate: Europese

4 De regeling is niet opgenomen op de IBES-lijst.

5 Lewin 2014, p. 51.

6 *Trb.* 1997, 299.

7 *Trb.* 1987, 139.

8 *Trb.* 1996, 94.

9 Regeling interlandelijke adoptie BES, 29 september 2010, nr. 5668860/10/6. Daarmee is het recht van de BES op dit punt in overeenstemming gebracht met het Nederlands recht. Vgl. J. de Boer, *Het nieuw BW overzee. Afwijkingen in het BW van Aruba, Curaçao, Sint Maarten, de BES-eilanden en Suriname ten opzichte van het Europees-Nederlandse BW* (Monografieën BW, deel A31), Deventer: Wolters Kluwer 2019, p. 14.

10 Tweede Aanpassingswet BES (*Stb.* 2010, 829).

11 M.V.R. Snel, *International private law regulation applicable in Aruba, Curaçao, Sint Maarten and/or the BES-island 2020/2021*, Den Haag: Eleven International Publishing 2020.

12 Lewin 2014, p. 14, informeel ook door Jan de Boer.

eenwording) en de Caribische koninkrijksdelen worden nagestreefd inmiddels te zeer.¹³ In ieder geval in theorie wel voorstelbaar is dat de Caribische koninkrijksdelen bij een eventuele codificatieslag samen optrekken, maar of dat gezien de complexe verhoudingen die tussen hen onderling bestaan ook praktisch haalbaar is, is op zijn minst twijfelachtig.

2.3 *Opvulling van lacunes in commuun geschreven ipr*

Het uitblijven van codificatieslagen in alle Caribische koninkrijksdelen betekent dat in het geschreven commuun ipr van elk van hen nog altijd grote lacunes bestaan. Voor zover een lacune niet met (bestendige) rechtspraak van de Caribische rechter is opgevuld – helaas is in de kroniekperiode en ook in de achttien jaar daaraan voorafgaand geen overzicht van kernuitspraken verschenen¹⁴ –, rijst de voor de praktijk belangrijke vraag in hoeverre dan moet of mag worden aangesloten bij eventuele daarop betrekking hebbende in Nederland geldende rechtsbronnen. Aan die vraag is in de kroniekperiode, eerst door Lewin,¹⁵ daarna door mijzelf,¹⁶ vrij uitvoerig aandacht besteed. (Te) kort gezegd: is een kwestie in een Caribisch koninkrijksdeel *geheel ongeregeld* gebeven, dan geldt dat de Caribische rechter/rechts-toepasser in beginsel geenszins verplicht is de op dit punt in Nederland geldende regels toe te passen. Dit neemt niet weg dat hij de Nederlandse regels, met inachtneming (analogisch) van de door de Hoge Raad geformuleerde vuistregels met betrekking tot het concordantiebeginsel als ondergrens, wel als inspiratiebron kan gebruiken bij de rechtsvinding (inter-regionaal-rechtsvergelijkende interpretatie).¹⁷

Bedacht dient echter wel te worden dat daarbij ook met een veelheid aan andere factoren rekening zal moeten worden gehouden, zoals of het doel dat met het eigen ipr wordt nagestreefd en de eigen rechtsopvattingen zich niet tegen het hanteren van de Nederlandse regels verzetten. Gaat het om een leemte met betrekking tot de *uitleg van een regel* die onderdeel uitmaakt van het commune ipr van een gebiedsdeel en is die regel concordant bedoeld aan oud en/of geldend Nederlands recht, dan zal op basis van het beginsel van concordantie van rechtspraak in beginsel de daaraan gegeven uitleg in Nederland ook in de Caribische gebiedsdelen *moeten* worden gevolgd. Dit kan slechts anders zijn indien van een (latere) welbewuste keuze van de wetgever van een Caribisch gebiedsdeel blijkt om een bepaalde rechtsontwikkeling niet wenselijk te achten, of indien de maatschappelijke opvattingen zich daartegen (zijn gaan) verzetten. Van belang om op te merken is dat een en ander niet alleen geldt voor het geschreven commuun ipr van de Caribische koninkrijksdelen, maar ook, zo kan uit een tweetal binnen de kroniekperiode gewezen uitspraken van de Hoge Raad worden afgeleid,¹⁸ voor het daar geldende ongeschreven ipr.

13 Vgl. Lewin 2014, p. 14.

14 Het laatste overzicht dateert van 1992: M.H. ten Wolde, *Nederlands-Antilliaans en Arubaans internationaal privaatrecht. Jurisprudentie*, Willemstad: UNA 1992.

15 Lewin 2014, p. 27-31.

16 M.V.R. Snel, 'Het concordantiebeginsel en het internationaal privaatrecht van Aruba, Curaçao en Sint Maarten', *CJB* 2020, afl. 1, p. 10-23.

17 Vgl. Kamerstukken I 2009-2010, 32137, C, p. 3-4 (MvA) (Vaststelling en invoering van Boek 10 (Internationaal privaatrecht) van het Burgerlijk Wetboek (Vaststellings- en Invoeringswet Boek 10 Burgerlijk Wetboek)).

18 HR 19 januari 2018, ECLI:NL:HR:2018:59, m.n. r.o. 3.4.2, *NJ* 2018/227; HR 20 december 2019, ECLI:NL:HR:2019:2036, m.n. r.o. 2.5.3, *RvdW* 2020/90.

3. Conflictenrecht

3.1 *Algemene leerstukken van conflictenrecht*

De algemene leerstukken van het conflictenrecht ‘openbare-orde-exceptie’, ‘nauwe-band-exceptie’, ‘renvoi’ en ‘voorrangsregels’, zijn in de kroniekperiode kort door Lewin besproken.¹⁹ Heel in het kort: ook in de Caribische koninkrijksdelen geldt, naar ongeschreven commuun ipr, dat eventueel door het eigen ipr als toepasselijk aangewezen vreemd recht niet wordt toegepast indien dat recht naar inhoud of toepassingsresultaat onverenigbaar is met beginselen en waarden die in de rechtsorde van de Caribische gebiedsdelen voor fundamenteel en dus voor onverzettelijk worden gehouden; dat commune conflictregels die beogen het sterkst betrokken recht aan te wijzen maar dat in een concreet geval niet doen gecorrigeerd kunnen worden door alsnog het recht van het sterkst betrokken rechtsstelsel toe te passen; dat van het door de eigen regels van ipr aangewezen vreemd recht alleen het zuiver privaatrecht en niet ook het ipr dient te worden toegepast; en dat bij de inachtneming van bepaalde voorschriften die van een bepaald land afkomstig zijn, zo grote belangen voor dat land kunnen zijn betrokken dat deze voorschriften moeten worden toegepast ongeacht het antwoord op de vraag welk rechtsstelsel volgens de verwijzingsregel op het geval van toepassing is.²⁰ Bedacht dient evenwel te worden, zo geeft Lewin ook zelf aan, dat zijn bespreking kort en onvolledig is (leerstukken als kwalificatie, aanpassing, *Näherberechtigung*, antiekiesregel,²¹ enzovoort, komen niet ter sprake).

3.2 *Internationaal personen-, familie- en erfrecht*

Vrij uitgebreid is aandacht besteed aan de bestaande geschreven regeling van commuun internationaal personen-, familie- en erfrecht van de Caribische koninkrijksdelen. Voor het internationaal personen- en familierecht gaat het (slechts) om artikel 7 van het koninklijk besluit van 4 september 1868 houdende algemeene bepalingen der wetgeving van Curaçao (PB 1868, 16), dat voor het internationale erfrecht niet rechtstreeks maar wel analoog geldt.²² Daaruit volgt dat voor het vaststellen van het recht dat van toepassing is op een grensoverschrijdende personen-, familie- of erfrechtelijke kwestie als centrale aanknopingsnorm geldt de ‘gewone verblijfplaats’ van betrokkene(n). Het moge duidelijk zijn dat zich bij de toepassing van deze zo algemeen geformuleerde regel de nodige problemen voordoen. De belangrijkste daarvan, die overigens al bijna zeventig jaar geleden zijn gesignaleerd,²³ zijn: (i) er bestaat onduidelijkheid over de invulling van het gewone verblijfplaatsbegrip, (ii) de praktische vaststelling van iemands gewone verblijfplaats is niet altijd even gemakkelijk, en (iii) met alleen de centraalstelling van de gewone verblijfplaats als aanknopingsfactor zijn nog niet de overige elementen gegeven die nodig zijn voor het kunnen toepassen daarvan op een casuspositie (wat is bijv. de peildatum?). In mijn artikel ‘Beschouwing van de bestaande regeling van commuun internationaal personen-, familie- en erfrecht van de Caribische gebiedsdelen van het Koninkrijk’ heb ik geprobeerd enige

19 Lewin 2014, p. 60-67.

20 Daarover recent HR 18 september 2020, ECLI:NL:HR:2020:144.

21 Zie voor een toepassing GEA BES 26 april 2017, ECLI:NL:OGEABES:2017:25.

22 O.a. GHVJ NA en Aruba 20 mei 1986, TAR-Justicia 1988, p. 76 e.v., m.nt. Martha en Henriquez.

23 W.H. Ariëns & E.C. Henriquez, *Preadvieszen voor de Vereniging van praktijks der Nederlandse Antillen*, Willemstad: VPNA 1952.

handreikingen te bieden waarmee benoemde onzekerheden ten dele kunnen worden weggenomen, onder andere door uitgebreid op de betekenis van het gewoneverblijfplaatsbegrip in te gaan en te onderzoeken hoe de gewone verblijfplaats van kinderen, studenten, werkenden, recreanten en asielzoekers kan worden vastgesteld.²⁴

Hoewel in genoemde bijdrage ook aandacht is besteed aan de vraag hoe/waar (deel)regels inzake de toepassing van het domiciliebeginsel in een concrete casus kunnen worden gevonden, bevat zij geen bespreking van die (deel)regels per afzonderlijk(e) verwijzingscategorie/onderwerp. Voor zover ik heb kunnen overzien, is in de kroniekperiode voor geen enkel onderwerp van internationaal personen-, familie- of erfrecht een uitvoerige analyse van de (mogelijk) geldende (deel)regels uitgevoerd. Wel hebben globale verkenningen van enkele onderwerpen plaatsgevonden, eerst door Lewin, daarna door mijzelf. Daarin zijn besproken de verwijzingscategorieën naam, minderjarigheid, voltrekking en erkenning van de geldigheid van huwelijken, rechten en plichten van echtgenoten, huwelijksvermogensrecht, ontbinding van het huwelijk en scheiding van tafel en bed, geregistreerd partnerschap, afstamming, adoptie, ouderlijke verantwoordelijkheid en kindbescherming en alimentatie.²⁵ Het rijkt te ver om hier op de bevindingen daarvan in te gaan, maar opgemerkt wordt wel dat, althans voor zover ik heb kunnen overzien, van echt baanbrekende jurisprudentie inzake de conflictregels die gelden voor deze onderwerpen in de kroniekperiode geen sprake was. Hoewel denk ik zeker behulpzaam voor de praktijk, volstaan deze exploratieve besprekingen van de onderscheiden onderwerpen niet. Nodig is dat uiteindelijk elk van de onderwerpen ook afzonderlijk wordt uitgediept, op een wijze zoals dat in het verleden wel al voor het internationaal erfrecht van de Caribische koninkrijksdelen door Ten Wolde is gedaan.²⁶ Nog voldoende werk aan de winkel dus.

3.3 Internationaal vermogensrecht

Aan de conflictregels bij vermogensrechtelijke onderwerpen, is in algemene zin in de kroniekperiode slechts kort door Lewin aandacht besteed. Achtereenvolgens zijn door hem besproken de verwijzingscategorieën goederenrecht, verbintenissen uit overeenkomst, arbeidsovereenkomsten, verbintenissen uit onrechtmatige daad, overgang van vordering en rechtspersonen.²⁷ Voor de verwijzingscategorie 'verbintenissen uit overeenkomst' is met name van belang het EVO-verdrag, dat voor de Caribische gebiedsdelen op 1 augustus 1993 in werking is getreden.²⁸ Dit verdrag is al geruime tijd geleden omgezet in de Rome I-verordening,²⁹ wat de vraag doet rijzen in hoeverre de Caribische rechter zijn toe-

24 M.V.R. Snel, 'Beschouwing van de bestaande regeling van commuun internationaal personen-, familie- en erfrecht van de Caribische gebiedsdelen van het Koninkrijk', *CJB* 2019, afl. 4, p. 281-307.

25 Lewin 2014, p. 70-85; NVVB, *Boek 10 BW*, Zoetermeer: NVVB 2019, p. 90-97, 117-122, 150-151, 172-174, 226-235 en 270-274.

26 Zie m.n. M.H. ten Wolde, *Internationaal en interregionaal erfrecht in het Koninkrijk der Nederlanden* (diss. Groningen), Deventer: Kluwer 1996; In de tussentijd hebben zich wel ontwikkelingen voorgedaan binnen het internationaal erfrecht, zie bijv. GEA BES 26 april 2017, ECLI:NL:OGAEABES:2017:25.

27 Lewin 2014, p. 88, 92-102. Zie hierover het onderwerp 'rechtspersonen' voorts K. Frielink, *Kort begrip van het Nederlands Caribisch Rechtspersonenrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2017, p. 44 en 52-53 en GEA Sint Maarten 8 februari 2011, *CJB* 2011, afl. 2, p. 116-125, m.nt. K. Frielink (*Workers Institute/Simpson Bay Resort*).

28 *Trb.* 1993, 100.

29 Verordening (EG) 593/2008.

vlucht kan zoeken bij deze nieuwe(re) verordening en de te dien aanzien verschenen rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie.³⁰ Daarop is in de kroniekperiode door mij een voorzichtig antwoord gegeven: hij kan dat (slechts) *zonder meer* doen voor zover het bepalingen betreft die (i) materieel en systematisch ongewijzigd zijn gebleven, (ii) een codificatie inhouden van de ten aanzien van de (oude) verdragen gewezen jurisprudentie of (iii) een verduidelijking bevatten, zonder dat daarmee is beoogd een materiële wijziging aan te brengen.³¹ In andere gevallen kunnen de nieuwe(re) EU-regels nog wel als inspiratiebron bij de rechtsvinding worden gebruikt, waarvoor in grote lijnen het reeds in paragraaf 2.3 gestelde geldt.

4. Internationaal bevoegdheidsrecht

4.1 Drie benaderingswijzen voor het vaststellen van rechtsmacht

Met betrekking tot het internationaal bevoegdheidsrecht is in de kroniekperiode door Lewin uiteengezet op welke wijze de Caribische rechter in de praktijk zijn internationale bevoegdheid bepaalt indien specifieke rechtsmachtsregels (zoals art. 767 Rv³²) ontbreken.³³ Daartoe hanteert hij kennelijk drie benaderingswijzen: (1) analoge toepassing van artikel 1-14 RvNL, (2) toepassing van het ‘distributie bepaalt attributie’-beginsel³⁴ – dit houdt in dat de wettelijke regels van relatieve bevoegdheid (die wel in de Wetboeken van Burgerlijke Rechtsvordering van de Caribische gebiedsdelen zijn opgenomen, voor het grootste gedeelte in artikel 95-103b en 429c Rv Curaçao, Sint Maarten en BES³⁵) niet alleen de bevoegdheid over de gerechten binnen de Caribische gebiedsdelen verdelen, maar tevens bepalen of en wanneer de rechter internationaal bevoegd is – en (3) het afleiden van ongeschreven regels van internationaal bevoegdheidsrecht uit (al dan niet moderne) beginselen van internationaal bevoegdheidsrecht. Daarbij merkt hij op dat bij zijn weten niet een vastgelegde hiërarchie tussen deze benaderingswijzen of een vaste methode om daartussen te kiezen bestaat.

Door Van den Heuvel is kort na verschijning van de bijdrage van Lewin bepleit om voordat men tot toepassing van het ‘distributie bepaalt attributie’-beginsel overgaat, eerst te bepalen of er een aanvaardbare internationale grondslag voor rechtsmacht is te vinden,

30 Iets wat overigens in de kroniekperiode al regelmatig plaatsvond.

31 M.V.R. Snel, ‘Doorwerking van het Europese Unierecht in het burgerlijk recht van de Caribische Koninkrijksdelen’, *NTBR* 2020, afl. 6, m.n. par. 2.3.

32 Daarover zijn in de kroniekperiode diverse uitspraken verschenen, zie bijv. GEA Curacao 10 april 2017, ECLI:NL:OGEAC:2017:42.

33 Lewin 2014, p. 114.

34 Geïntroduceerd in HR 25 december 1915, ECLI:NL:HR:1915:61, NJ 1916, p. 417. In het Europees Nederlandse internationaal bevoegdheidsrecht komt daaraan sinds de inwerkingtreding van art. 1-14 Rv-NL op 1 januari 2002 geen betekenis meer toe.

35 Althans, zij ontbreken in Rv Aruba, maar zijn daar op grond van art. B Rv Aruba net zo goed bepalend voor de relatieve bevoegdheid van de Arubaanse rechter, zodat zij ook door hem met behulp van het ‘distributie bepaalt attributie’-beginsel kunnen worden gehanteerd bij het bepalen van zijn internationale bevoegdheid. Zie hierover J. Israël, ‘Blast from the Past. Het (oude) EEX en de Arubaanse buitengrenzen van een Caribische rechtsruimte’, in: O. Vonk e.a., *Grootboek*, Deventer: Wolters Kluwer 2016, p. 205-207 (hierna: Israël 2016), die daarbij wijst op de dit miskennende uitspraak GEA Aruba 17 februari 2016, A.R. nr. 918 van 2013.

waarbij internationale verdragen alsook artikel 1-14 RvNL als inspiratiebron kunnen dienen.³⁶ Wat hem betreft wel een hiërarchie dus. Als reden hiervoor voert hij aan dat aan de toepassing van het beginsel problemen kleven, namelijk het feit dat daarbij geen rekening wordt gehouden met internationaalrechtelijke ontwikkelingen die beperkingen stellen aan de rechtsmacht die op grond van toepassing van de relatieve bevoegdheidsbepalingen zou bestaan of die juist voorzien in gronden voor rechtsmacht die daarin niet te vinden zijn, welke op deze wijze kunnen worden omzeild. Ter illustratie van eerstgenoemde beperking bespreekt hij artikel 103b Rv, dat met toepassing van het ‘distributie bepaalt attributie’-beginsel er onder andere toe zou leiden dat de woonplaats van de eiser – het *forum actoris* – een internationale bevoegdheidsgrond oplevert, hetgeen internationaal gezien intussen als exorbitant wordt beschouwd, zodat daarvoor zijn inziens geen plaats zou moeten zijn.

Hoewel ik in algemene zin de opvatting van Van den Heuvel dat *eerst* naar internationaal aanvaarde rechtsmachtgrondslagen wordt gekeken, heel wel verdedigbaar acht, plaats ik een kanttekening bij het feit dat hij voor zijn stelling in verband met artikel 103b Rv bevestiging ziet in de uitspraak van het GEA Curaçao in de zaak *NAIRC/Rabobank*. Bedacht dient te worden dat artikel 103b Rv in feite twee regels bevat: (i) als artikel 95 tot en met 103a geen bevoegde rechter in eerste aanleg in Aruba, Curaçao en Sint Maarten of de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba aanwijzen, dan is bevoegd de rechter in eerste aanleg van de woonplaats van de eiser of een van de eisers, en (ii), bij gebreke daarvan, de rechter in eerste aanleg in Curaçao. In onderhavige – overigens *interregionale* – zaak waren artikel 95-103a niet van toepassing én was er geen eiser met een woonplaats in een van de Caribische koninkrijksdelen, zodat de tweede regel zou moeten worden toegepast (GEA Curaçao bevoegd als *restrechter*). Dát zou volgens het Gerecht ‘tot een veel te ruime interregionale bevoegdheid’ van de *Curaçaose* rechter leiden.³⁷ Een terechte conclusie, denk ik,³⁸ maar niet een waaruit kan worden afgeleid dat het Gerecht kennelijk van mening is dat ook de eerste regel van artikel 103b Rv niet voor de bepaling van de *internationale* bevoegdheid van de Caribische rechter voor toepassing in aanmerking komt. Sterker: kort daarvoor had het Gemeenschappelijk Hof nog uitdrukkelijk ‘in het midden’ gelaten of aan de woonplaats van een eiser in een Caribisch koninkrijksdeel internationale bevoegdheid kan worden ontleend³⁹ en paste het GEA Curaçao de eerste regel van artikel 103b in een internationaal geval gewoon toe.⁴⁰

4.2 Aruba toe aan vervanging EEX-Verdrag

Aruba kent meer geschreven rechtsmachtsregels dan de andere Caribische koninkrijksdelen, nu daar op 30 juni 1986 aan het toenmalige EEX-Verdrag gelding is verleend.⁴¹ In de

36 R.F. van den Heuvel, ‘Bij een honderdste verjaardag: over rechtsmacht van de burgerlijke rechter in de Cariben op grond van de regel “distributie is attributie”’, *CJB* 2016, afl. 3, p. 179-187 (hierna: Van den Heuvel 2016).

37 GEA Curaçao 2 februari 2015, *CJB* 2016, afl. 3, p. 300-302.

38 Zo ook Lewin 2014, p. 122. Hetzelfde geldt overigens voor art. 429c lid 8 Rv.

39 GHvJ 9 april 2013, ECLI:NL:OGHACMB:2013:BZ9190, r.o. 5.10.

40 GEA Curaçao 13 december 2013, AR 2013/ 65651 KG, *CJB* 2016, afl. 3, p. 302-304. Zie voor kanttekeningen hierbij Van den Heuvel 2016, p. 186.

41 *Trb.* 1986, 129.

kroniekperiode is door Israël kort aandacht besteed aan dit verdrag.⁴² Na te hebben uitgeplozen tussen Aruba en welke Europese landen het verdrag nu eigenlijk precies geldt, stelt hij de meer fundamentele vraag aan de orde of het voor Aruba niet verstandig zou zijn de toepasselijkheid van het EEX-Verdrag te vervangen door de toepasselijkheid van diens meest recente opvolger, de Brussel Ibis-verordening.⁴³ Hij beantwoordt die vraag in bevestigende zin, maar merkt daarbij wel op dat zulks, gezien de LGO-status van Aruba in EU-verband, nog niet zo eenvoudig is. Hij ziet evenwel mogelijkheden in het sluiten van een overeenkomst met de EU gelijk de manier waarop dit door Denemarken, waar de Brussel Ibis-verordening ook niet als EU-recht verbindend is, heeft plaatsgevonden.⁴⁴ Als alternatief noemt hij nog aansluiting bij het parallel-verdrag van Lugano,⁴⁵ waartoe artikel 70 lid 1 aanhef en onder b uitdrukkelijk een grondslag biedt. Van beide is het echter vooralsnog niet gekomen. Tot die tijd doet zich ook hier de vraag voor in hoeverre de Caribische rechter bij de regels (en daarover gewezen rechtspraak) die het EEX-Verdrag hebben vervangen moet of mag aansluiten. Daarvoor geldt hetzelfde als voor het EVO-verdrag, waarover reeds paragraaf 3.3.

4.3 Algemene leerstukken van internationaal bevoegdheidsrecht

De algemene leerstukken forumkeuzebevoegdheid (voor de Caribische gebiedsdelen is de mogelijkheid tot het toekennen van rechtsmacht aan de Caribische rechter – prorogatie – in het *commune ipr* neergelegd in art. 14 lid 1 Rijkswet Gemeenschappelijk Hof van Justitie; partijen kunnen daarnaast bij overeenkomst ook de Caribische rechter zijn rechtsmacht ontnemen – derogatie –; voldoende is een geschrift dat een forumkeuzebeding bevat of dat verwijst naar algemene voorwaarden die een dergelijk beding bevatten, mits dat geschrift door of namens de wederpartij is aanvaard⁴⁶), *forum non conveniens* (voor zaken die met een beschikking eindigen neergelegd in art. 429ba Rv; voor zaken die met een vonnis eindigen een regel van ongeschreven recht⁴⁷), *forum conveniens* (de rechter verklaart zich toch bevoegd indien de zaak voldoende met de rechtssfeer van zijn rechtsorde is verbonden, terwijl hij zijn bevoegdheid niet aan enige bevoegdheidsregels kan ontnemen), *forum necessitatis* (de rechter verklaart zich bij wijze van noodforum bevoegd indien een effectieve rechtsingang bij een rechter van andere staten ontbreekt) en *litispendinge* (de later aangezochte rechter dient, indien hij op zichzelf bevoegd is om van de zaak kennis te nemen, zich van berechting van de zaak te onthouden indien die al eerder is aangebracht bij een bevoegde rechter van een andere staat⁴⁸) zijn in de kroniekperiode in vogelvlucht door Lewin besproken.

4.4 Artikel 814 Rv geen exclusief karakter

De Wetboeken van Burgerlijke Rechtsvordering van de Caribische koninkrijksdelen bevat in artikel 814 een *ipr*-bepaling, die bepaalt dat in echtscheidingszaken aan de rechter

42 Israël 2016, p. 207-208.

43 Verordening (EU) 1215/2012.

44 *PbEU* 2005, L 299/61.

45 *PbEU* 2007, L 339/3.

46 Vgl. GHvJ 30 april 2019, ECLI:NL:OGHACMB:2019:67.

47 Voor een toepassing, zie bijv. GEA Aruba 25 oktober 2016, ECLI:NL:OGEEA:2016:753.

48 Voor een toepassing, zie GEA Sint Maarten 19 maart 2019, ECLI:NL:OGEEAM:2019:28.

van de afzonderlijke Caribische gebiedsdelen rechtsmacht toekomt, indien (a) beide echtgenoten Nederlander zijn en in het betreffende Caribisch gebiedsdeel hun woonplaats of gewone verblijfplaats hebben of laatstelijk hebben gehad of (b) een van de echtgenoten sedert twaalf maanden of, indien hij Nederlander is, sedert zes maanden woonplaats of gewone verblijfplaats in het betreffende Caribische gebiedsdeel heeft gehad. In een recente uitspraak van het Gemeenschappelijk Hof van Justitie is opgemerkt dat dit artikel geen exclusief karakter draagt. In die zaak was een Venezolaans stel met een gewone verblijfplaats in Venezuela in Aruba in het huwelijk getreden. Een aantal jaren later, nog steeds de gewone verblijfplaats in Venezuela hebbend, verzoeken zij de Arubaanse rechter om de echtscheiding tussen hen uit te spreken. Het Hof oordeelt:

‘De Arubaanse wetgever heeft ter stimulering van de economie het “honeymoontoerisme” mogelijk gemaakt. Dit huwelijk wordt ingeschreven in het huwelijksregister van de Arubaanse burgerlijke stand. Hierbij past dat indien de buitenlandse partijen op eenparig verzoek aan de Arubaanse rechter echtscheiding verzoeken, de Arubaanse rechter naar ongeschreven recht rechtsmacht heeft om de echtscheiding uit te spreken (*forum loci celebrationis*; verg. artikel 4 lid 4 RvNed ten aanzien van een in Nederland aangegaan geregistreerd partnerschap).⁴⁹

5. Erkennings- en executierecht

5.1 Peilmoment openbareordetoets

Voor de erkenning van buiten het Koninkrijk tot stand gekomen rechterlijke beslissingen of authentieke akten in de Caribische koninkrijksdelen, gelden een aantal voorwaarden: in ieder geval sprake moet zijn van (1) een onherroepelijke rechterlijke beslissing c.q. een rechtsgeldig in een akte vastgelegd rechtsfeit, (2) rechtsmacht van de buitenlandse rechter c.q. autoriteit op basis van een internationaal algemeen aanvaarde grond, (3) totstandkoming van het vreemde vonnis c.q. de vreemde akte na een behoorlijke rechtspleging of behoorlijk onderzoek, en (4) een situatie waarbij (de gevolgen van) de beslissing c.q. akte niet in strijd komen met de eigen openbare orde. Met betrekking tot laatstgenoemde voorwaarde geldt dat in de Caribische koninkrijksdelen in de voorbije jaren met name op personen- en familierechtelijk gebied de nodige veranderingen lijken te zijn opgetreden in hetgeen in strijd met de openbare orde wordt geacht.⁵⁰

Dit gegeven heeft geleid tot prejudiciële vragen van het Gemeenschappelijk Hof van Justitie over het peilmoment dat moet worden gehanteerd bij de beoordeling of erkenning van een buiten het Koninkrijk tot stand gekomen rechterlijke beslissing strijd met de openbare orde oplevert.⁵¹ De zaak betrof de geldigheid van de erkenning van een in 1990 in de

49 GHvJ 19 mei 2015, ECLI:NL:OGHACMB:2015:100.

50 In Curaçao, Sint Maarten en de BES-eilanden is Boek 1 BW vrij recent vernieuwd en in Aruba zijn wijzigingen op komst. Tegelijkertijd wordt dat wat in strijd met de openbare orde mag worden geacht op het terrein van het personen- en familierecht ingeperkt door een steeds ruimere interpretatie van met name art. 8 EVRM (dat ook voor de Caribische gebiedsdelen geldt) door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (en, in navolging daarvan of soms zelfs vooruitlopend daarop, ook de lokale rechter).

51 GHvJ 12 mei 2017, ECLI:NL:OGHACMB:2017:59, m.n. prejudiciële vragen 3 en 4.

Dominicaanse Republiek verrichte erkenning van een uit een Dominicaanse moeder aldaar geboren kind door een Nederlandse, in Sint Maarten wonende man (die ten tijde van de erkenning gehuwd was en ook thans nog gehuwd is met een andere vrouw dan de moeder van het kind). In zijn annotatie bij de daaropvolgende uitspraak van de Hoge Raad, merkt Strikwerda op dat bij de peildatum van de openbareordetoets twee deelvragen zijn te onderscheiden:⁵² (1) Welke maatstaf moet de rechtstoepasser aanleggen wanneer de rechtsopvattingen in eigen land sinds het ontstaan van de buitenlandse rechtsverhouding grondig zijn veranderd? En (2), indien de inhoud van die maatstaf wordt bepaald door de stand van het recht op het moment waarop de rechtstoepasser beslist, met ingang van welk moment kunnen dan rechtsgevolgen worden toegekend aan een buitenlandse rechtsverhouding waarvan erkenning naar huidige opvattingen niet langer in strijd met de openbare orde worden geacht? Als antwoord op de eerste vraag geldt dat de maatstaf van de openbareordetoets wordt bepaald door de stand van het recht op het moment waarop de rechter beslist.⁵³ Het antwoord op de tweede vraag is dat rechtsgevolgen in beginsel terugwerken tot het moment waarop zij niet meer afstuiten op de weigeringsgrond van de openbare orde (bijv. door een wetswijziging), maar onder omstandigheden werken de rechtsgevolgen nog verder terug, bijvoorbeeld wanneer de oude bepalingen van openbare orde wegens strijd met artikel 8 EVRM (of art. 14 EVRM) buiten toepassing moeten blijven.⁵⁴

5.2 Personen van gelijk geslacht

In de periode voorafgaand aan de kroniekperiode werden huwelijken en geregistreerd partnerschappen aangegaan door personen van gelijk geslacht in de Caribische koninkrijksdelen niet erkend, omdat dit strijd met de openbare orde zou opleveren. Hierin is in de kroniekperiode verandering gekomen. Eerst in de BES, waar als onderdeel van de integratie van de eilanden in het land Nederland uitdrukkelijk aandacht is besteed aan deze kwestie. Met de Tweede Aanpassingswet BES (*Stb.* 2010, 829) zijn in dit verband artikel 1:80a en 1:80b BW-BES toegevoegd. Het slot van beide artikelen, waarin artikel 5-7 van de Europees Nederlandse Wet conflictenrecht huwelijken respectievelijk de Wet conflictenrecht geregistreerd partnerschappen in de BES van toepassing worden verklaard op een buiten het Koninkrijk aangegaan huwelijk c.q. geregistreerd partnerschap, betreft ipr.⁵⁵ Kort gezegd volgt hieruit dat buiten het Koninkrijk rechtsgeldig gesloten huwelijken in de BES moeten worden erkend, tenzij erkenning onverenigbaar zou zijn met de openbare orde. Gezien (de bedoeling achter) de invoering van de artikel 1:80a en 1:80b BW-BES en het feit dat onder druk van de Tweede Kamer niet veel later in de BES het huwelijk voor personen van hetzelfde geslacht is opengesteld (zie het huidige art. 1:30 BW-BES, *Stb.* 2010, 350), kon vanaf dat moment daar een huwelijk (of geregistreerd partnerschap) gesloten tussen twee

52 L. Strikwerda in zijn noot bij HR 19 januari 2018, ECLI:NL:HR:2018:59, NJ 2018/227.

53 Zie met name de conclusie van A-G Vlas, ECLI:NL:PHR:2017:1174, voor HR 19 januari 2018, ECLI:NL:HR:2018:59, NJ 2018/227.

54 HR 19 januari 2018, ECLI:NL:HR:2018:59, r.o. 3.12.2-3.12.3, NJ 2018/227.

55 De Europees Nederlandse regels waaraan wordt gerefereerd zijn daar inmiddels verplaatst naar art. 10:31-33 BWNL respectievelijk art. 10:61-63 BWNL (*Stb.* 2011, 272 jo. 340). Eerstgenoemde artikelen zijn daarna met de inwerkingtreding van de Wet tegengaan huwelijksdwang (*Stb.* 2015, 373) op onderdelen gewijzigd, wat de vraag doet rijzen of die wijzigingen ook in de BES effect hebben. Door Asser/Vonken 10-I 2018/662, wordt die vraag kennelijk bevestigend beantwoord.

personen van gelijk geslacht, niet langer niet worden erkend wegens strijd met de openbare orde.

Sinds de uitspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) van 14 december 2017 in de zaak van *Orlandi e.a./Italië* geldt ook voor Aruba, Curaçao en Sint Maarten dat zij de formele relatie die is ontstaan door een in het buitenland aangegaan huwelijk tussen personen van gelijk geslacht in enigerlei vorm (niet verplicht is om een huwelijk ook daadwerkelijk als huwelijk te erkennen) dienen te erkennen.⁵⁶ In Sint Maarten was men, mede vanwege de bijzondere omstandigheid dat Sint Maarten een eiland deelt met het Franse Saint Martin, waar het wel mogelijk is voor personen van gelijk geslacht om in het huwelijk te treden, al voorzichtig begonnen met het niet langer in strijd met de openbare orde achten van buiten het Koninkrijk gesloten huwelijken tussen personen van gelijk geslacht. Of en hoe de autoriteiten in Aruba en Curaçao aan deze rechtspraak van het EHRM gevolg geven, weten wij (nog) niet.⁵⁷ Overigens lijkt mij de uitspraak van het EHRM ook relevant voor in het buitenland aangegane geregistreerde partnerschappen tussen personen van gelijk geslacht.

Verwante kwesties betreffen de vragen of een in het buitenland tot stand gekomen adoptie door personen van hetzelfde geslacht of bijvoorbeeld de (prenatale) erkenning van een kind door een duomoeder in de Caribische gebiedsdelen niet hoeven te worden erkend vanwege strijdigheid met de openbare orde. In het licht van de uitspraak van het EHRM in de zaak *X e.a./Oostenrijk* moet het antwoord op de eerste vraag naar mijn mening ontkenkend luiden.⁵⁸ Datzelfde zal dan wel gelden voor de tweede vraag.⁵⁹

6. Afsluiting

Maak ik de balans op, dan denk ik dat in de kroniekperiode een aantal belangrijke kwesties van Caribisch ipr zijn geadresseerd. Dit neemt niet weg dat er nog voldoende open einden zijn, die hopelijk in het aankomende decennium voor een belangrijk deel worden opgevuld, bij voorkeur (uiteindelijk) in een monografie over het Caribisch ipr waarbij de verschillende verwijzingscategorieën met voldoende diepgang worden besproken. Daarmee zou de praktijk denk ik ontzettend geholpen zijn, met name nu de eilanden nog altijd bevolkt worden door een sterk transmigrerende populatie, zodat er zich relatief veel vragen van ipr voordoen.

56 EHRM 14 december 2017, 26331/12 (*Orlandi e.a./Italië*).

57 De Caribische koninkrijksdelen zijn overigens niet verplicht een huwelijk tussen personen van gelijk geslacht te voltrekken, ook niet indien het ipr buitenlands recht aanwijst die dat wel mogelijk maakt, zie EHRM 24 juni 2010, 30141/03 (*Schalk en Kopf/Oostenrijk*) en EHRM 9 juni 2016, 40183/07 (*Chapin en Charpentier/Frankrijk*).

58 EHRM 19 februari 2013, 19010/07 (*X e.a./Oostenrijk*).

59 Voor een interregionale zaak hierover, zie GEA Curaçao 7 juni 2019, ECLI:NL:OGEAC:2019:108.